

Meilė kaip patikimas

Pirmasis elementas, nustatomas bendrai analizuojant meilę, yra patikimas. Kaip sakyta, meilė reiškia dviejų asmenų, moters ir vyro, tarpusavio santykį, vėlgi besiremiantį koku nors santykiu su gėriu. Tas santykis su gėriu prasideda būtent patikimu. Patikti reiškia maždaug tai, kaip atrodyti esant tam tikru gėriu. Moteris vyro požiūriu lengvai gali pasirodyti kaip savotiškas gėris, taip pat ir jis jos požiūriu gali pasirodyti kaip gėris. Šis abipusis patikimo lengvumas yra vaisius seksualinio potraukio, kuris suprantamas kaip žmogaus prigimtis savybė ir kaip jėga, veikianti asmenyse ir turinti būti priderinta prie asmenų lygmens. Į kitos lyties asmenį nukreiptas patikimas šią prigimtį jėgą – potraukį – priderina prie asmens gyvenimo lygmens.

Juk patikimas glaudžiausiai susijęs su pažinimu, būtent intelektiniu pažinimu, nors pažinimo objektas – moteris ar vyras – yra konkretus ir todėl suvokiamas jslėmis. Patikimas remiasi įspūdiu, bet pats įspūdis dar nėra patikimas. Juk patikime atskleidžiame jau tam tikrą pažintinį subjekto nusiteikimą, adresuotą objektui, moters – vyrui ir atvirkščiai. Pačios žinios, net nuodugniausios, ir pats mąstymas apie kitą asmenį dar nėra patikimas, ne patikimas dažnai formuojasi nepriklausomai nuo nuodugnių žinių apie asmenį ir be ilgo mąstymo šia tema. Patikimas neturi grynai pažintinės struktūros. Tačiau reikia pripažinti, kad tame pažintiniame nusiteikime, turinčiame patikimo pobūdį, dalyvauja ne tik už proto sferos esantys veiksniai, bet taip pat esantys už pažintinės sferos, būtent jausmai ir valia.

Patikimas tai ne tik mąstymas apie kokį nors asmenį kaip apie gėrį; patikimas tai mąstymo nusiteikimas to asmens kaip tam tikro gėrio atžvilgiu, o šio nusiteikimo priežastis galiausiai yra tik valia. Taigi tame „patikime“ jau glūdi kažkoks „noriu“ pradas, nors jis dar labai netiesioginis, dėl to patikimas yra pirmiausia pažintinio pobūdžio. Jis yra tartum valią įtraukiantis pažinimas, bet įtraukiantis todėl, kad per ją yra įtrauktas. Patikimą sunku paaiškinti nepripažinus proto ir valios prasiskverbimo vieno į kitą. Jausmų sferą, kuriai patikime tenka didelis vaidmuo, šiek tiek nuodugniau analizuosime kitoje šio skyriaus dalyje. Tačiau jau dabar reikia pasakyti, kad gimstant meilei jausmai dalyvauja kaip tik taip, jog padeda vyrui patikti moteriai, o moteriai patikti vyrui. Visa jausminė žmogaus sfera nėra iš prigimties nukreipta į pažinimą, ji veikiau nukreipta į patyrimą. Natūralūs šios sferos kryptingumas pasireiškia afektine jaudinimo (arba emocije) reakcija į gėrį. Tokia reakcija turi būti labai reikšminga patikimui, kada asmuo, pavyzdžiui, y, kito asmens x yra priimamas kaip gėris.

Jausmingumas – tai sugebėjimas reaguoti į apibrėžtos kokybės gėrį, sugebėjimas jaudintis su juo susidūrus (psichologiškai analizuodami meilę priimsime specialesnę jausmingumo reikšmę ir priešpriešinsime ją jslumui). Ši gėrio kokybė, į kurią savitu būdu sugeba reaguoti konkretus vyras arba konkreti moteris, iš dalies priklauso nuo įvairių įgimtų ir paveldėtų veiksnių, taip pat nuo įvairių įgytų veiksnių, atsiradusių dėl visokiausių įtakų bei to asmens sąmoningų pastangų, jo darbo su savimi. Kaip tik dėl to darosi turingas jausminis gyvenimas, prabylantis atskiromis afektinėmis jaudinimo reakcijomis bei turintis ypač didelę reikšmę patikimui. Nuo jo labai priklauso šio patikimo kryptis: į kokį asmenį jis pakryps ir ties kuo tame asmenyje pirmiausia susitelks.

Juk kiekvienas žmogus kaip asmuo yra neapsakomai sudėtingas ir tam tikra prasme nevienalytis gėris. Ir moteris, ir vyras iš prigimties yra ir kūniška, ir dvasinė būtis. Toks yra ir gėris. Šitokį jį suvokia kitas asmuo, ir šitoks jis tampa patikimo objektu. Vadinasi, jei patikimą nagrinėsime atsižvelgdami į subjekto, kuriam patinka kitas asmuo sąmonę, tai šio patikimo vientisumo neardant ir niekuo nepažeidžiant, turime jame atskleisti įvairių verčių pergyvenimų. Visos šios asmens, kuriam patinka kitas asmuo, pergyvenamos vertės kyla iš šio kito asmens. Patikimo subjektas y jas randa asmenyje x. Kaip tik dėl to x pasirodo jam kaip gėris, sukėlęs patikimą.

Tačiau nepaisant to patikimas nėra tik tam tikra suma pergyvenimų, kilusių asmens x ir asmens y kontakte. Vis dėlto patikimas tai kažkas daugiau negu sąmonės, pergyvenančios vienas ar kitas vertes, būseną. Jo objektas yra asmuo, ir išplaukia jis taip pat iš asmens kaip visumos. Toks santykis su asmeniu – ne kas kita kaip meilė, nors dar tik besimezganti. Patikimas priklauso meilės esmei ir iš dalies jau yra meilė, nors meilė nėra tik patikimas. Būtent tai išreiškė viduramžių filosofai terminu *amor complacentiae*: patikimas yra ne tik vienas iš meilės elementų, lyg jos dalis, bet vienas iš esminių meilės kaip visumos aspektų. Vartodami analogijos principą, jau apie patį patikimą galime sakyti, kad tai meilė. Iš čia *amor complacentiae*. O įvairių verčių, kurias čia galima lyg išskaityti sąmonėje, pergyvenimas patikimui yra labai būdingas ir teikia jam tarsi vieną pagrindinį akcentą arba net ir daugiau. Tad kai y patinka asmuo x, jis labiausiai pergyvena vieną ar kitą vertę, kurią atranda asmenyje x ir į kurią ypač reaguoja.

Tačiau vertė, į kurią reaguoja y (aišku, tą patį galima kalbėti apie y patikimą asmeniui x), priklauso ne tik nuo to, kad ji tikrai būdinga asmeniui x, kad x ją turi, bet ir nuo to, kad y kaip tik jai yra ypač jautrus, ypač linkęs į tai, kad šią vertę pastebėtų ir pergyventų. Šitai moters ir vyro meilėje turi ypač didelę reikšmę. Juk nors šioje meilėje patikimo objektas visada yra asmuo, vis dėlto nėra abejonės, kad asmuo gali įvairiai patikti. Pavyzdžiui, kai koks nors konkretus y sugeba reaguoti tik ar bent pirmiausia į juslines seksualines vertes, tada visas x patikimas jam, o netiesiogiai ir visa meilė asmeniui x turi formuotis kitaip negu tada, kai y labiau sugeba gyvai reaguoti į kito asmens dvasines ar moralines vertes, pavyzdžiui, į jo inteligenciją, charakterio privalumus.

Afektinė jaudinimo reakcija labai būdinga patikimui ir jį savitai paženkina. Jausmai patys savaime neturi pažintinės galios, tačiau turi galią pažintinius aktus nukreipti ir orientuoti – būtent tai ryškiausia patikimo atveju. Bet kaip tik tai sukuria ir tam tikrą vidinį keblumą, jei kalbama apie asmens seksualinę sritį. Šis keblumas liečia pergyvenimo ir tiesos santykį. Juk jausmai atsiranda savaime – todėl ir kokio nors asmens patikimas neretai yra staigus ir nelauktas – tačiau ši reakcija yra, tiesą sakant, „akla“. Natūralus jausmų vyksmas nėra pritaikytas suvokti tiesai apie objektą. Ir nors buvo tokių filosofų (Pascalis ir Scheleris), kurie labai pabrėžė ypatingą jausmų logiką (*logique du coeur*), vis dėlto afektinės jaudinimo reakcijos lygiai gerai gali ir padėti patikti tikrajam gėriui, ir kliudyti. Tai nepaprastai svarbus dalykas kiekvieno patikimo vertei. Juk patikimo vertę sudaro tai, kad gėris, į kurį jis krypta, tikrai yra tas gėris, kuris rūpi. Vadinas, ir patikimo tarp y ir x atveju tiesa apie asmens, kuris patinka kitam asmeniui, vertę yra pagrindinis ir lemiamas dalykas. Ir kaip tik čia afektinės jaudinimo reakcijos neretai patikimą iškreipia arba ir daro klaidingą, kai dėl jų apibrėžtajame asmenyje įžiūrimos vertės, kurios jam iš tikrųjų nėra būdingos. Meilei tai gali būti labai pavojinga. Juk kai jausminė reakcija praeina – o jos prigimčiai kaip tik būdingas svyravimas – tada subjektas, kuris visą savo santykį su kitu asmeniu parėmė šia reakcija, bet ne tiesa apie asmenį, lieka tartum tuštumoje, netekęs to gėrio, kurį manėsi atradęs. O iš tokios tuštumos ir su ja susijusio nusivylimo neretai kyla priešingo atspalvio jausminė reakcija: grynai jausminė meilė dažnai pereina į taip pat jausminę neapykantą tam pačiam asmeniui.

Todėl kaip tik jau patikimo – ir net labiausiai jo – atveju toks svarbus yra tiesos apie patinkamą asmenį momentas. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad egzistuoja iš visos jausminio gyvenimo plėtotės kylantis polinkis tą tiesos momentą nukreipti nuo patikimo objekto, nuo asmens, kaip tik į subjektą, o tiksliau – į pačius jausmus. Tada galvojama ne apie tai, ar asmuo iš tikrųjų turi tas vertes, kurios jam per patikimą įžiūrimos, bet pirmiausia apie tai, ar jausmas, kuris jaučiamas tam asmeniui, yra teisingas. Čia yra vienas iš meilėje dažno subjektyvumo šaltinių (savo metu prie to dar grįšime).

Žmonių įsitikinimu, meilė pirmiausia reiškia jausmų tiesą. Nors neįmanoma tam visiškai prieštarauti, nes tai išplaukia nors ir iš pačios patikimo analizės, vis dėlto atsižvelgiant tiek į patikimo, tiek į visos meilės vertę, reikia siekti, kad tiesa apie asmenį, kuris yra patikimo objektas, šiam patikimui turėtų bent ne mažesnę įtaką

negu vien jausmų tiesa. Tinkamas šių tiesų sujungimas sudaro deramos patikimo kultūros esmę, vieną iš teisingai išugdytos ir tikrai geros meilės elementų.

Patikimas labai glaudžiai susijęs su vertės pergyvenimu. Kitos lyties asmuo gali teikti daugelį įvairių verčių pergyvenimų. Jie visi turi kokią nors įtaką visam patikimui, kuris, kaip jau sakytą, ypač sustiprėja dėl kurios nors iš tų verčių – dėl ryškiausiai pergyvenamos vertės. Jei jau kalbama apie patikimo tiesą (o netiesiogiai – apie meilės tiesą), tai būtinai reikia siekti, kad šis patikimas niekad neapsiribotų dalinėmis vertėmis, tuo, kas tik glūdi asmenyje, o nėra jis pats. Kalbama apie tai, kad turi patikti pats asmuo – tai reiškia, kad, pergyvenant įvairias vertes, kurios jame glūdi, visada kartu su jomis patikimo akte reikia pergyventi paties asmens vertingumą – tai, kad jis pats yra vertybė, ne tik vertas patikti atsižvelgiant į vienas ar kitas jame glūdinčias vertes. Kol kas dar negalime nurodyti, kodėl šis patikimo momentas taip labai svarbus – tai paaiškės pirmiausia nagrinėjant meilę etiniu požiūriu. Šiaip ar taip, patikimas, kuris tarp įvairių asmenyje glūdinčių verčių geba gyvai išskirti pirmiausia patį asmens vertingumą, turi visiškos tiesos vertę – gėris, į kurį jis krypta, yra kaip tik asmuo, bet ne kas nors kita. O asmuo kaip būtis, taigi ir kaip gėris, skiriasi nuo visa to, kas nėra asmuo.

„Patikti“ reiškia atrodyti esant tam tikru gėriu, dar daugiau, atrodyti tuo gėriu, kuriuo esama (tai reikia pridurti vardan tiesos, taip svarbios patikimo struktūroje). Patikimo objektas, kuris subjektui pasirodo kaip gėris, jam kartu atrodo esąs ir grožis. Tai labai svarbu patikimui, kuriuo remiasi moters ir vyro meilė. Žinome, kad egzistuoja atskiras platus klausimas – moters grožio ir vyro grožio problema. Grožis ir vertė pergyvenami kartu taip, tartum kiekvienoje iš verčių glūdėtų dar „pridėtinė“ estetinė vertė. „Žavesys“, „patrauklumas“, „gražumas“ – šie ir į juos panašūs žodžiai skirti apibrėžti šį svarbų asmenų meilės momentą. Žmogus yra gražus ir gali kaip gražus „pasirodyti“ kitam žmogui. Moteris savitai graži ir šiuo savo grožiu gali patraukti vyro dėmesį. Vyras vėlgi savitai gražus ir šiuo savo grožiu gali patraukti moters dėmesį. Grožis randa sau vietą būtent patikime.

Ne metas čia gilintis į viso žmogaus grožio analizę. Vietoj to pakanka priminti, kad žmogus yra asmuo, kurio prigimti sudaro „vidus“, Vadinasi, be išorinio grožio, reikia mokėti atskleisti taip pat vidinį žmogaus grožį ir jame rasti pasitenkinimą – galbūt net pirmiausia jame mokėti rasti pasitenkinimą. Ši tiesa ypač svarbi vyro ir moters meilei, nes ši meilė yra ir, šiaip ar taip, turi būti asmenų meilė. Patikimas, kuriuo ši meilė remiasi, negali kilti tik iš regimo ir juslėmis patiriamo grožio; čia privaloma visiškai atsižvelgti ir į esminį asmens grožį.

